

XORNALISMO

Miguel Túñez

“A noción de que os xornalistas nacen e non se fan é unha parvada”. O americano Carl Warren tercia desta forma na vella polémica da vocación e a formación e propón a acumulación constante de experiencia e de coñecementos como a mellor maneira de garantir unha formación axeitada para unha práctica correcta do xornalismo.

A diferenza doutros modelos europeos, en España os estudos de xornalismo teñen rango universitario dende hai máis de 20 anos. O desexo de desvincula-la imaxe da profesión dunha formación ligada a un modelo creado polo réxime dictatorial propiciou a substitución das Escolas Oficiais de Xornalismo polas Facultades. Era o ano académico 1973-74. Desde entón, a formación de licenciados na tarefa de informar, formar, entreter e crea-lo temario da opinión pública marcou o camiño cara á consideración da

Comunicación como unha ciencia con rango e campo de estudos propios.

En Galicia, os primeiros licenciados en xornalismo rematan os seus estudos en xuño deste ano. A primeira promoción da Facultade de Ciencias da Información da Universidade de Santiago de Compostela é, ademais, unha das primeiras do país en acceder á titulación a través do novo plan de estudos, no que se inclúen reformas e novas materias para formar especialistas en tódolos pasos do proceso de publicación ou emisión dunha información.

Os novos plans responden á necesidade de adaptar o ensino do xornalismo ós cambios experimentados na práctica da profesión nestas dúas décadas: a renovación tecnolóxica con novos formatos e as estruturas da información; a interacción e influencias mutuas de TV, prensa e radio, co xornal post-televisivo

como un dos trazos definitorios; a evolución do xornalismo interpretativo cara a un xornalismo social ou de servizos; o recoñecemento da importancia da fotografía como documento xornalístico por si mesmo; a revalorización do deseño como ingrediente determinante na configuración do xornal; a irrupción de novas técnicas xornalísticas, como o xornalismo de precisión; a aparición de novos xéneros, entre os que están a infografía e a noticia de situación, etc.

A análise, elaboración, xestión e difusión da actividade informativa e comunicativa en tódolos seus ámbitos temáticos e nos diferentes soportes, son os obxectivos dun plan estruturado nun reparto equitativo das horas de docencia teórica (51%) e práctica (49%). Redacción xornalística en prensa, en radio e en televisión, fotografía, infografía, xestión de medios e deseño de publicacións son algunhas das materias que comparten horario con métodos de investigación, teorías da comunicación, historia comparada do xornalismo, lingua galega oral, dereito da información...

En consonancia con definicións, como a do profesor Llorenç Gomis, que di que "dende a transmisión obxectiva e equilibrada de toda clase de información ata a crítica filosófica e de reflexión moral, as cousas máis diversas caben no xornalismo", o plan inclúe outras materias tendentes a garantir unha formación complementaria e instrumental en economía, historia, literatura, estatística, ciencias políticas e socioloxía.

Os alumnos poden decidir entre configurar todo o seu expediente na facultade ou optar libremente por un currículo académico que inclúa materias doutras titulacións, xa que son de libre configuración un 10% dos 320 créditos necesarios para licenciarse.

Dous ciclos de dous anos vertebran o plan de estudos, para o que se esixe un período de escolaridade "mínimo" de catro anos. O primeiro ciclo busca unha formación xeral do alumno. A especialización, ligada ó aumento das horas destinadas a clases prácticas, é característica dos dous últimos anos, programados para profundizar na preparación para o exercicio das actividades profesionais e de investigación propias da titulación.

O cambio de ciclo vén determinado pola obrigatoriedade de ter superadas o 75% das materias dos dous primeiros anos. O acceso directo ó segundo ciclo mediante un complemento de formación (*pasarela*), previsto no plan de estudos, foi desestimado polos tribunais de xustiza, que fallaron a favor das Facultades de Ciencias da Información que formularon un contencioso administrativo contra esta disposición. O Ministerio de Educación ten recorrida a sentenza.

O xornalismo é unha profesión en que coinciden connotacións tan dispares como a bohemia romántica do literato rexeitado polas editoriais e a aventura ininterrompida do correspondente de guerra. Entre o centenar de alumnos que cada ano acceden á Facultade hai algúns

que xustifican a decisión de estudar Xornalismo polo seu desexo de “ser escritor”, polas ganas de converterse en “presentadores de televisión” ou incluso “para escribir de deportes e entrar gratis ós partidos”. En case todos conflúe unha imaxe estereotipada do xornalista que ten a súa orixe nas películas e series de cine e televisión, e que agacha un descoñecemento da realidade.

“Esta é unha profesión non apta para os que buscan moitas seguridades ou para os que ilusamente cren na utopía da independencia radical. Tampouco é sitio axeitado para os propagandistas vocacionais ou publicitarios encubertos”. Así fala da profesión do periodista Margarita Rivière, autora do libro *Ser periodista*, editado o ano pasado. “Nunca se insistirá bastante -engade- en que o xornalista auténtico é un ser humilde, pouco amigo de figurar, un heroe escuro da vida cotiá, capaz de non desfalecer en explica-la realidade aínda a costa de importantes sacrificios e renuncias persoais”.

Os aspirantes a xornalistas deben, segundo Rivière, autosometerse a catro probas: da curiosidade, da pregunta, da resposta e da docilidade. O resultado será satisfactorio se conclúen que teñen unha curiosidade ilimitada e “a proba de desánimos”; un inesgotable afán de preguntalo todo; unha necesidade de esixir respostas “que se trasladan honestamente á sociedade”; e a pericia para evitar que unha docilidade excesiva acabe por convertelos en burócratas.

Rivière engade que a característica que permite recoñecer e recoñecerse como xornalista é “a loucura de pasear polo bordo do abismo ou de averiguar que pasa na boca do lobo” xunto ó “mito do xornalista desfacedor de liortas, buscador infatigable da verdade, portador dos intereses sociais máis universais, defensor dos sen voz, inimigo da inxustiza, da desigualdade e do segredo, azoute dos poderosos...”. As definicións sérvenlle de preámbulo para “descartar do horizonte calquera parecido do xornalismo con profesións tan respectables como as de xuíz, árbitro, policía, detective, novelista, corista, saltimbamqui, lareto, profeta, futurólogo, marchante, alcaioite, cortesán, famoso, funcionario, político, asesor, tecnócrata, comerciante, financeiro, modisto, publicitario, relacións públicas, manager, vendedor, estrela do *show bussiness*, militar, misioneiro ou predicador”.

O relevo xeracional e a aparición dos medios de comunicación públicos galegos (TVG e RAG) converteron a década dos 80 nun período de pleno emprego en Galicia, en contraste coa situación xeral do resto do Estado, no que a profesión padecía elevados índices de paro.

Esta consolidación dos cadros de persoal fai que as perspectivas laborais dos licenciados galegos se orienten, principalmente, cara ó traballo nos medios de comunicación locais ou municipais (prensa, radio e televisión) que están empezando a crearse en Galicia e cara ós gabinetes de prensa, institucionais ou de empresas privadas.

Os cursos de doutoramento para licenciados en Ciencias da Información, que comezaron no ano 93, abren as vías para a formación de doutores nas áreas de Comunicación Audiovisual e Xornalismo, coa investigación e a docencia universitaria como posibles saídas.

As redaccións constituídas ou reforzadas por xornalistas autónomos e a asociación de xornalistas en empresas promotoras de servicios ligados á comunicación, perfilanse, en Galicia e en

todo o Estado, como unha saída alternativa para aqueles que prefiren exercer unha profesión na que, de acordo co principio incorporado polo rotativo *Le Monde* como norma de traballo, a prudencia e a dúbida metódica non poden coñecer repouso e o xornalista debe desconfiar ata de si mesmo. Unha tarefa que, segundo a corrente universalista do pensamento profesional, define os xornalistas como representantes facultados pola sociedade para desenvolver-lo dereito do público a estar informado imparcialmente.